

Učiteljski

TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr., za pol leta 1 gold. 30 kr. Spise in dopise prejema vredništvo, naročnino, oznanila pa prejema in oskerbuje razpošiljanje založništvo.

List 5.

V Ljubljani 1. marca 1873.

Tečaj XIII.

Osmi poglavitni greh.

Kerščanska pravna veda našteva sedem poglavitnih grehov; katekizem novošegnih učiteljev in nemško-liberalnih mož ima pa še enega, ki se glasi: Dvomba nad koristjo nezmotljive šolske postave. Ako jaz ubogi ultramontanski nevednež svojo pregrešno vest sprašujem, mislim sicer, da se tega greha v besedah in dejanji nisem krivega storil. A vse drugače sodijo ostri čuvaji in neizprosljivi sodniki nad mojo ubogo osebo; kajti po njih mislih se tudi človek pregreši z mislijo, z željami in z zamudo. Kar je pa pri teh sodnikih naj bolj čudno, je, da oni ne sodijo po čerki postave, ampak vsiljujejo jej neki čudni duh, kateri po njih misli postavo oživlja; postava: „to sem jaz“, tako sodi vsak liberalni možic. Nova šolska postava sicer povdarja v §. 1. pravno-versko odgojo; to je povdarjal tudi oče nove postave, naučni minister Hasner, ter jasno rekel: „Mladost se mora odgojevati na kerščanski podlagi, ker takošna podlaga je steber deržav“. (Glej stenogr. zapisnike l. 1869!) Vendar vsakteri, kdor zagovarja in povdarja pravno izrejo na verski podlagi, je že zabredel v osmi poglavitni greh — v mislih. Nova šolska postava varuje cerkven vpliv do šol v krajnem, okrajnem in deželnem šolskem svetu; vendar stori tisti, kdor zagovarja in brani cerkvene pravice do izreje mladine, osmi poglavitni greh — v željah, zakaj on hoče učitelje zopet spraviti v cerkveno podložništvo. Ako kdo govori od novih šolskih postav in ne postavi na čelo svojega spisa: „Jaz sem za nove šolske postave“, pregreši se z zamudo dobrih del. — Vendar, ker rad pisarim od šolskih stvari, in vendar nočem pri vsaki verstici zabresti v osmi

poglavitni greh, se hočem zanaprej vselej, kedar bodem izrekel ali zapisal imé „novo šolsko postavo“, odkriti in glasno izreči ali debelo zapisati: „Jaz sem za nove šolske postave“, potem bom pa pisal, kar mi iz peresa pojde; hvala in graja vse pojde v en meh, kar bodem na prvi strani povdarjal, bodem na drugi strani pobijal, kar bo na prvi strani belo, bo na drugi strani černo, ravnal bom prav tako, kakor tisti pariški gizdalin, kateri je iz zimske suknje in iz fraka hotel neko zmes napraviti. Tega me učé moji tovariši.

Izverstna misel, pa stoj, to ne gre tako! „Quod licet jovi, non licet bovi“. Pravico blamirati se in smešiti to so v najem vzeli liberalni listi; ako se šteješ med u'tramontance, moraš vediti, kaj hočeš, kaj nočeš, kako hočeš, pa ne še le preudarjati, kje več kaže, kakor žena, katera je prevdarjala, kaj bo bolje, ali prejo prodati, ali platno dati delati — ali mož, kateri bi bil rad konja in denar imel.

Pa kaj čem začeti! Že vem.

Terdno sklenem, od nove šolske postave stanovitno molčati, in hočem do vsega apatičen postati, misleč si, kakor tovarna žival v basni, i kaj bom nek begal pred sovražnikom, dveh sedlov mi ne bo naložil, enega pa že tako nosim. Pa kaj mi bo vse to pomagalo, ako ne bom zabavljaj zoper vero in duhovščino in zoper narod, ostane mi zmirom psovka: „Ultramontaner Finsterling, unzurechnungsfähiges Individuum“, da se tedaj do dobrega spokorim in usmiljenje in milost zadobim, hočem pridno mlatiti po protivnikih nove šolske postave v talarjih in kmečkih jopicah in povzdigovati do neba novodobne učitelje, njih učenost in Bog vé, kaj še vse; velika ljubezen pokrije veliko število grehov, in sedaj črn kakor ogel, bom postal bel kakor sneg, zgubljeno čast in dobro imé zopet pridobil, — in potem bodem pa na konji.

Zastaran grešnik pokoro in poboljšanje odlaša od dne do dne; tudi meni se še ne mudí s pokoro, ena hudobija več ali manj, bolj čeren že ne morem biti, zato hočem danes nekaj od šolskih postav govoriti, dasi-ravno nisem naprej zagotovil, da sem na podlagi šolskih postav. Toda prosim, drugi so me zapeljali, jaz nisem tako zločast in hudomušen.

In sicer zapeljali so me časopisi — hudobna „Danica“, katera učiteljem nič ne privoši, ali pa dunajski „Vaterland“ kali? Bog varuj — ti listi pri meni tako nimajo več veljave, saj sem rekel, da se bom poboljšal, zapeljal me je „Slov. Narod“, ta vendar dosihmal še ni bil učiteljem zoper, in njih gotovo tudi v mislih ni žalil. Kaj pa piše „Slov. Narod“? Št. 35 dné 12. februarja ima dopis iz Ptujega (Neugodne prikazni v narodnih učilnicah), kateri začne s pomenljivimi besedami „Gospoda! skisnoli smo. G. pisatelj pravi 1. da so nove šolske postave nepraktične za deželo; 2. čas šolovanja odmerjen na 8 let se mu zdi predolg, ker nij učenikov za štiri leta; 3. čas za izšolovanje nastopnih učiteljev je predolg

med drugim govori zlate resnice, ker pravi: Od dobrega . . učitelja naj bi se tirjalo, . . da primerne učilniške knjige do jedra razume in da je zmožen jih umno in razumljivo učencem razkladati . . . G. dopisniku se vidi, da je premalo pripravnišnic i. t. d. in poslednjič svetuje jemati za prve razrede kot začasne podučitelje mladeniče iz ljudstva. G. dopisnik naj bi bil še povedal, ali bodo ti začasni podučitelji učiteljem prišteti, ali se jim bo slovo dalo kedar bo dosti učiteljev — potem bi bili mogli že o tem predlogu dalje govoriti, dokler nam dopisnik tega ne pové, tudi ne moremo dalje govoriti; tedaj za danes le to. Kar g. dopisnik zahteva, smo imeli po stari šolski postavi že vse vredjeno.

Nastopni učitelj se je domá pri svojem očetu ali pri kakošnem drugem učitelju naučil predmete ljudske šole, potem je prišel v mesto, njega dni za ene mesece, v novejših časih na eno leto ali dve leti, je doveršil svoj izpit in je dobil spričalo za podučitelja; tako je bila v novejših časih na Kranjskem učiteljska pripravnišnica v Idriji, katera nam je dala dosti prav izverstnih učiteljev. Pa tudi stara šola, kakor je bila nekdanj pod rajnkim gospodom Schlakerjem je dala dosti dobrih učiteljev. Pripravniki se niso učili veliko, a kar so se učili, je bilo po vsem praktično, stari učitelji iz te šole morejo še sedaj novim v marsikterem oziru v izgled biti. Mislimo le na ranjkega gospoda Krašovica v Cirknici, katerega je vsak čislal in spoštoval kdor ga je poznal osebno, kako je bil mož priden, delaven, in izversten v šoli. Poznam nekoliko učiteljev na Kranjskem, in jih stavljam v tri verste, in sicer te-le:

1. tiste, ki so se šolali po pol leta ali eno leto pod vodjem g. Schlakarjem. Izmed te verste med drugimi poznam sivega starčka, kateri je vsakemu mlademu kos v podučevanju, in naglo in hitro razume novo metodo za podučevanje;

2. tiste iz idrijske šole. Ti niso tako sila učeni, pa praktični ljudje, so pridni in marljivi in se tudi prizadevajo napredovati v predmetih, katerih se niso vadili;

3. tiste, kateri so bolj v novejših časih prihajali iz Ljubljane, in so doveršili poprej spodnjo realko in gimnazijo. Prav praktični ljudje so, marljivi in delavni, ter se trudijo napredovati pri podučevanju. Od učiteljev naj novejše dobe se pa v kratkem lahko reče: Veliko dima, pa malo ognja; veliko vpitja, pa malo volne. „Mladost je neskušena, ne more toliko vedeti, kakor starost. Ko bi ti ljudje spoznali, da še veliko ne vedo“! — V prejšnjih nevednih časih ni primanjkovalo ljudskih učiteljev. Mladenči so komaj pričakovali, kedaj da dobe dekret za to ali uno službo, sedaj pa se ne zmenijo za take službe. Od kod neki to izvira? Učiteljski pripravniki nekdanje dobe so se odmenili za ta stan že v prvi mladosti, in niso poznali večjega ponosa, kakor enkrat postati organist in učitelj

na kakošni dobri fari. In plača marsikaterega učitelja na takih farah ako vse skupaj vzamemo, ni bila napačna. Le po novih vstanovljenih šolah od dobe 1850 — 1870 je bila plača pičla, ker so vsako merico žita in vsako povese mce prediva šteli, kar pri starih farah ni bilo tako. Svet jim je bil tako rekoč zaprečen, kdor bi bil popustil učiteljstvo, ni mogel drugega postati, kakor če je dobro šlo, dnevni pisar. — In pri večini teh ljudi so se spolnile besede, da s stanom pride tudi razum. — A vse drugače je dan danes. — Ako mladi človek nauči se vsega tega, kar se po novi šolski postavi zahteva od njega, mu je pot odperta na vse strani, ni mu treba leta in leta čakati, preden postane podučitelj v tem in unem kraji, kjer mu bo bolj tesno, kakor na pripravnišnici. — Ako mu v eni deželi ni po godu, gre v drugo. Vsak je sam sebi naj bližnji. Ako se res oprosté učitelji vojaščine, kakor je bilo nasvetovano, bo to marsikterega spodbujalo, da si izvoli revni učiteljski stan. Po mojih mislih so gori navedene okoluosti poglavitni vzrok pomanjkanja učiteljev. Drugi vzroki so temu podrejeni, kakor pomnoženje učilniških šol i drugo.

Dopis iz podjunske doline na Koroškem (v št. 38. 15. februarja) pa toži, da se otroci v šolah premalo naučé; učitelji so bolje plačani, pa vendar otrok bolje ne učé. — Ali dopisnik sam pové pozneje, zakaj se otroci tako malo naučé, ker pravi, slovenski jezik se le takrat rabi, kedar si učitelj drugače pomagati ne more, in tako gre dalje naprej.

Oba ta dva dopisa hvalita novo šolsko postavo; ravno v tem oziru je pa njuni glas veljavnejši, kakor od tako zvanih ultramontanah listov. G. dopisniku iz podjunske doline le toliko odgovorimo, da učitelji niso krivi, da nemški podučujejo. — Javni učitelj je sedaj več ali manj cesarski ali srenjski uradnik, in podložen mora bogati. Naj bo naroden do komolca, on bo svojo narodnost le tačas smel rabiti, kedar bo od kmeta derv ali krompirja kupoval. Ako pojde tako naprej, bomo v 10 letih ali še prej narodne učitelje po Slovenskem lahko na perstih izšteli. Nahajamo sicer narodne učitelje po mestih in deželi. A to je le sedaj v prehodni dobi, ogenj domoljubja, kedar ne bo imel gorilne tvarine, bo sedaj tû, sedaj tam ugasnil; učitelji v sedanji dobi vzlasti v nekaterih krajih visé v zraku med nebom in zemljo, in ne vedó, kako bi delali, da bi vsem prav bilo, ne vedo, komu bi prej in bolj stregli. V teh tolikanj zmedenih časih naj bi naši domoljubje podpirali narodne šole in narodne učitelje — enako Nemcem, ki so kaj delavni in marljivi — stari skušeni učitelji bodo hvaležno prijeli za prijateljsko roko in tudi zanaprej marljivo delali na težavnem polji, in narod ne bode zaostajal v omiki.

Šolske postave so kaj dobre, posebno pa temu, kdor je po njih prišel do časti in veljave, kakor slepa kura k zernu, izverstne so tistemu, kateremu je „Gesinnungstüchtigkeit“ lestvico deržala, da je vkvišku lezel; tovariši pa stojé na tleh, gledajo vkvišku k njemu, pa si mislijo: bla-

žena ta lestvica! Na Kranjskem šolske postave še niso izpeljane, upamo, da bodo poterjene. Bomo videli kaj še vse doživimo in kako bomo potem napredovali. Rad priznavam, da naše šole niso brezverske šole, ker se v njih verozakon podučuje; tudi je mogoče, da so zgoraj navedeni prikazki namreč pomanjkanje učiteljev in slabi napredek po nekaterih šolah le začasni in v prehodni dobi, ako nekteri objektivno misleči terdè, da bo treba tù in tam pri šolski postavi kakih prenaredeb; ako je pa to tako, potem pa ne stori poglavitni greh tisti, kdor zagovarja pametno in previdno ravnanje.

(Konec prih.)

Družina podlaga nrvnosti.

(Konec.)

Ozrimo se na omikana ljudstva starega veka, na Greke in Rimljane. V prvih časih njih začetka in rasti, se je kaj lepo razcvitalo nrvno življenje v družinah, in pripeljalo je ljudstvo do tistih naravnih kreposti, ktere občudujemo v njihovi zgodovini; a načelo „država je naj bolj vzvišena, ona je vse, družina se zgubi v državi, je pogubilo družino, imelo je pa v sebi tudi kal smerti za državo. Ta naj višji državni absolutizem je dovedil tudi k brezobzirni slavohlepnosti, ktera prestopi vse nrvne meje, in namesto pozabiti v državi samega sebe, kakor je bila prvotna misel, povzdigovali so se posamesni v državinem imenu nad svoje soderžavljane, delali so vzlasti za se in za svojo stranko, „država to smo mi“ je bilo njihovo glasilo, in posledica tega so bile domače vojske, v katerih so se Rimljani sami sebe ugonobili, tako, da je nastopilo drugo ljudstvo, katero je pokopalo mertve države. Razvaline v družinah so pripeljale vselej do razvalin v državi.

Ko je kerščanstvo stopilo s svojo oživljajočo krepostjo in močjo na svet, razvijati se je moral kal nrvnosti naj popred v družini. Kakor je bil posamesni človek po podobi prvega človeka, ko je prišel iz božje roke, po Kristusu prenovljen, tako je bila tudi zakonska zaveza, izvor, začetek in korenina družinskega življenja, po podobi zaveze, katero je Bog v raji sklenil, prenovljena, in zaveza je postala nerazderljiva, kakor v prvotnem stanu. Mnogoženstvo, skoraj že splošno, je bilo prepovedano, ker je nasprotno prvotni enoti, uzoru in bistvu zakona, in je bilo spoznano, kakor zloraba iz časov razpada in samopridnosti. Možu je bilo zapovedano ohraniti nrvni značaj, da se ne pogrezne v prepad pohotnosti, ženi je bila zopet poverjena čast, katero je izgubila po mnogoženstvu. Tesno združevanje zakonskih družetov je pogoj zakonske nerazvezljivosti, in ta postane tudi v kerščanstvu božja zapoved: kar je Bog združil, naj človek nikar ne loči; zakonska zaveza ostane namreč toliko časa, dokler Bog ne ukaže smertnemu angelu, da jo loči. Zgodovina uči, da rušenje zakonske vezi ne zaderžuje nrvskega spridenja, marveč mu roko podaja.